

Avram Iancu - 150

Cetatea Cavalerilor

Nr. 6 (22)/ Iunie 2022

Nr. 6 (22)/ Iunie 1922

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Iarși despre poetul Gheorghe Pituț

Prof. Dr. Maria VAIDA

Efortul creator al scriitorului Gheorghe Pituț, întins pe durata unei vieți întregi, dar mult prea scurte, merită aprecierea postumă, justificând admirația cititorului care descoperă ambivalența viață – cultură în rândurile scrise cu frenezie și sub impulsul momentului epocii în care a trăit. De aceea, scrisul lui Gheorghe Pituț abundă de prospețime, fraza pare decorsetată de rigori (chiar și în forma fixă a sonetului), metafora este proaspătă, suflul ei e viu, mișcându-se elastic, înălțând sau coborând urmele unui avântat pământean ce trăia și simțea cu intensitate cultura, dar și viața. Studiile de fenomenologie spun că iluminarea conștiinței artistice începe atunci când, nemulțumiți să trăim sau să rețrăim, întrerupem aceste acțiuni pentru a le semnifica. Această întrerupere face posibilă funcția hermeneutică productivă a distanțării, care aduce cu sine un câmp de experiență. Câmpul acesta de experiență se manifestă prin aducerea în limbaj a unui mod de a locui și de a ființa în lume, care își cere rostirea. Este vorba de o ipostază insuficient abordată în cercetarea creației literare a lui Pituț, în a cărei operă există, încă de la volumul de debut (Poarta cetății) expresia unei conștiințe de sine și embrionul matricial al unui stil original, fapt constatat și de critica literară la vremea aceea. Acest stil propriu, dezvoltat în poezie, proză, articole de publicistică, a devenit o constantă în opera sa când transmite propriile trăiri, când creează personaje memorabile sau când face referire la scriitori români și străini. Sub condeiul său prind contur locurile, oamenii, faptele lor, și, desprinzându-se din vremea trăită, vin să ne întâmpine în umbra paradisiacă a bibliotecii.

Pituț a arătat, prin opera sa lirică și epică, prin articolele și recenziile sale, o înțelegere adâncă a problemelor vieții și artei. A dovedit echilibru și precizie în identificarea unor elemente specifice ale artei cuvântului sau în demonstrarea unor influențe și corelații artistice în critica literară pe care a practicat-o. Ca și în cazul poeziei, poetul care se ocupă de proză este animat de un spirit justițiar. El semnalează un debut remarcabil, pe Justin Moraru, un prozator nedreptățit de critică, pe Anatolie Paniș, un alt prozator al cărui verb merită toată atenția criticii, pe Iulian Neacșu. Prozatorul de care poetul Gheorghe Pituț se simte cel mai mult atras este Ion Lăncrănjan, al cărui roman, Fiul secetei îl comentează pe larg, ca și culegerea de articole Nevoia de adevăr.

În ceea ce privește reconstituirea epocii, a atmosferei locale și a personajelor pestrice ce populau lumea prin care a trecut, acestea au fost realizate în publicistica și în romanele sale, dintre care unul așteaptă în manuscris un editor priceput ca să vadă lumina tiparului. Chiar și în aceste scrieri, Gheorghe Pituț rămâne același poet generos, visând o contemporaneitate mai generoasă, minunându-se de zăpezi, decretând starea de armonie poetică a lumii, în ciuda contrastelor și contradicțiilor în care trăia lumea sa. Privirea atentă a iubitorului de artă nu uită să fixeze prin imagini vizuale, ceea ce confrății săi artiști puseseră pe pânză, pe sticlă ori pe lemn. Mediul artiștilor a fost mereu unul foarte divers, pestrî chiar, plin de orgolii și contradicții, dar Pituț a fost atent să păstreze cumpăna în echilibru perfect, având modelul cântarelor cu grâu ale strămoșilor săi. Real și obiectiv, nu putem vorbi decât la superlativ despre

Cetatea Cavalerilor

Avram Iancu - 150

Nr. 6 (22) / Iunie 2022

2

omul Gheorghe Pituț, un exemplu de conștiință și moralitate, cum nu se întâlnește adesea în lumea vanitoasă a artei.

Prietenia sa cu scriitorii români, dintre care amintim pe Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Gabriela Melinescu, Ion Lăncrănjan, Grigore Hagiu, Fănuș Neagu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Dumitru Țepeneag, Nicolae Breban, Leonida Plămădeală, Dumitru Stăniloae ș. a., cu filosoful Petre Țuțea, cu graficianul Florin Pucă este dovada unei vieți trăite în armonie. I s-a reproșat adesea că nu a scris poezii de dragoste și că nu se poate decela această temă din opera sa. Este dovada clară a necunoașterii vieții și operei sale, deoarece iubirea i-a încununat existența, iar pentru ea stau mărturie în planul existenței cei trei copii, în planul creației frumoasele sonete din volumul postum *Iubita*, puii albi și sfinții, ale căror mesaj se transmite din titlu, sau *Scrisori de iubire* din 21 de poeme, dedicate memoriei tatălui dispărut. Iubirea pentru copii este sugerată de poemele adunate în volumul *Călătorie în Uriș*, o carte deosebit de valoroasă ce face trimitere la marile mituri ale omenirii, surprinse cu gingășie și așezate sub semnul ludicului, ca în cunoscutul poem *După melci* al scriitorului Ion Barbu. Considerăm că această călătorie în Uriș devine sinonimă cu Marea Călătorie, văzută de poet ca un joc de copii, pe care putem să-l numim de-a alfabetul, deoarece inițierea parcurge pașii literelor din alfabet. Călătoria inițiată în spațiu mitic oferă eroului prilejul de a opri timpul, dar de undeva, „dintr-un cer de peruzea / privirea tatei mă văzu”. Întâlnirea fiului cu Tatăl este cauza unui „dor adânc”, răscolitor. Se pare că eroul a sosit în Valea Plângerii. Autorul face o corelație cu basmul românesc „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”, prin motivele dorului, al timpului reversibil, al Văii Plângerii. Finalul brusc, prin împingere către pământ, sugerează trezirea la realitate, dar și nașterea propriu-zisă a ființei umane, după fantastica sa călătorie prin lichidul amniotic. Ultima strofă a poemului, cu valoare de epilog, accentuează motivul visului și reîntoarcerea eroului în universul imaginației autorului, adică la condiția sa de eu liric multiplu: „Când m-au găsit la pieptul verii / dormind în lanul de secară / poliția și pompierii / au spus că vin din altă țară.”

Ca dovadă a aprecierii postume a operei lirice a scriitorului, beiușenii au promovat un Festival National de Poezie „Gheorghe Pituț”, care atrage în fiecare an zeci de tineri talentați, din toate județele țării, astfel că, la început de aprilie, vechiul centru de cultură românească devine pentru câteva zile capitala culturală a României. Tânărul scriitor plecat dintre noi pe spatele tăcut al lunii, răspândește încă lumina culturii dobândite prin școli, în rândul celor dintre care s-a ridicat. Prin activitățile sale culturale, artistice, muzicale, Pituț a fost un recunoscut animator al vieții culturale românești, implicându-se în proiecte interculturale și transdisciplinare, naționale și internaționale. Activitatea sa redacțională competentă și eficientă a ilustrat concepția de viață a vechilor dascăli ai Beiușului, prin simțire românească, spirit iluminist și vulcanist. Colaborările literar-artistice înscrise în periodicele la care a publicat sau pe care le-a coordonat, încurajează tendințele novatoare, ideile temeinice, faptele inedite, spiritul clasic al antichității elene, dar și eficiența muncii făcute cu dăruire.

Printr-o viață exemplară, și o forță de creație extraordinară, dublate de o putere de muncă remarcabilă, Gheorghe Pituț poate fi considerat un spiritus rector ce a reintrodus zona Beiușului în circuitul valoric cultural național și universal. Evoluând sub lumina interferentă a operei înaintașilor și contemporanilor săi, lirica lui originală a preluat influențe dintre cele mai diferite, păstrându-și totuși tonalitatea originală, prin aspectul arhetipal și expresivitatea inefabilă. Universul liric al poetului este pe deplin structurat încă de la volumul *Poarta cetății*, coordonatele acestuia pornesc înspre mai multe direcții pe care autorul nu le va părăsi mai târziu, ele focalizându-se în acest volum pe trei simboluri: pădurea, cetatea și ochiul, sugerând natura și ființa, eternul și efemerul, cunoașterea poetică. Se poate sesiza o oscilație între interogații și ipoteze, între vitalismul luminii (nebunia firii) și toposul neguros al nopții, percepute ca elemente esențiale ale acestui univers liric misterios, mitic și concret. Prin forme rafinate ale simplității, poetul cultivă magia imaginii telurice ori incantația rostirii fundamentale a tainelor, așa încât discursul liric se îndreaptă către misterele lumii telurice sau cosmice. Structura internă a creației lui Pituț este bipolară: neomodernism și expresionism sunt cele două direcții ale gândirii sale creatoare. Unele poeme, sonetele mai ales, sunt structurate pe tehnica refrenului, obsedant și înfășurător, prin esență muzical, fapt ce conferă un caracter magic poeziilor sale, ca o vrajă muzicală și armonică. Chiar dacă uneori refrenul este în alternanță cu alte figuri de stil, preferința autorului pentru metaforă este notabilă; muzicalitatea persistă și creează o compoziție eufonică.

Avram Iancu - 150

Cetatea Cavalerilor

Nr. 6 (22) / Iunie 2022

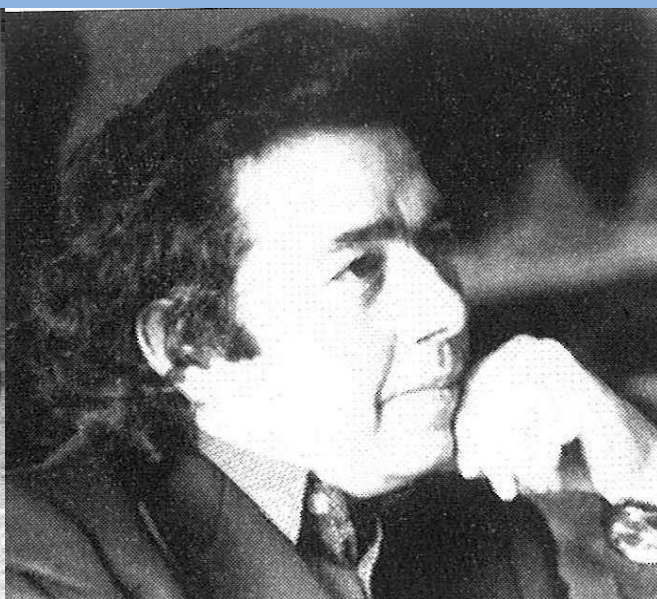
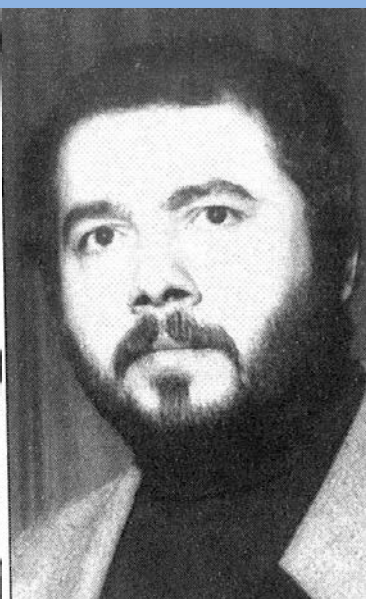
3

Ca și poezia, proza lui Pituț deschide mai larg o poartă spre universalitate a literaturii române prin romanul minimalist *Oficiul Universal* și prin romanul alegoric bazat pe elemente ale fabulosului mitic, *Aventurile marelui motan criminal Maciste*.

Interpretarea critică a operei lui Pituț este făcută de către noi din perspective multiple: lectura integrală a operei lirice antume și postume, inclusiv a traducerilor efectuate de acesta, lectura integrală a operei epice și a publicisticii antume și postume, a literaturii pentru copii și a corespondenței; inventarierea punctelor de vedere esențiale din domeniul criticii literare ce are ca obiect opera lirică a poetului, accentuând cele două lucrări deosebit de importante: Rodica Mureșan, *Gheorghe Pituț. De veghe în cuvânt*, Timișoara, Ed. Augusta, 1998, Paul Dugneanu, *Gheorghe Pituț – devenirea poetică*, București, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2007, dar și Marin Mincu, *O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea*, Constanța, Ed. Pontica, 2007. O altă perspectivă este cea instituită de demersul metodologic care pornește de la clarificările conceptuale ale transfigurării biografiei în operă, regăsite în operele lui Paul Ricoeur și Gheorghe Glodeanu.

Unele nivele de receptare pe care le-am activat în prezentul studiu monografic au avut privilegiul de a fi stat în centrul atenției exegeților consacrați care au validat opera poetică a lui Pituț (Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Artur Silvestri, Paul Dugneanu, Marin Mincu, Lucian Alexiu, Lucian Chișu, Șt. Aug. Doinaș, Romul Munteanu, Al Piru, Constantin Cubleşan, Mircea Popa), sau ale unora mai tineri (Daniel Cristea-Enache, Rodica Mureșan, Mircea Martin, Andrei Grigor și Al. Mușina). Privitor la epic, publicistică, literatura pentru copii, am încercat să emitem opinii personale, receptând cu mintea deschisă aceste paliere ale operei lui Gheorghe Pituț. Am pornit de la premisa că universul cosmic imaginar se organizează într-o suprastructură tripartită pe modelul platonician (om – stea – Dumnezeu), iar cel teluric într-o infrastructură tripartită: pământ – apă – lemn.

Activitatea culturală a lui Gheorghe Pituț promovează în universalitate valorile perene ale culturii române, demonstrând că spiritul învinge materia, sau, cum spune criticul Artur Silvestri: „Viața noastră istorică nu a început ieri, ci demult, iar lucrarea noastră tăcută, senină și râvnitoare nu se va sfârși mâine și va dura mult în timpul unde se așază orice contribuție jertfelnică, indiferent dacă i se știe autorul ori a devenit anonimă. Căci, batjocorită sau uitată de răul ireductibil, fapta bună rămâne; și cine a făcut-o, știe Dumnezeu.” (Artur Silvestri, în *Opera non grata*, Prefață, Zicerea în coduri, aprilie 2008, www.arp-romania.com).

Gheorghe Pituț – treptele vârstei